

SZAKDOLGOZAT

Mezei Dániel
Pénzügy és számvitel

Kaposvár
2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Pénzügy és számvitel Szak

Élelmiszerárak alakulása néhány európai országban

Belső konzulens:	Dr. Parádi-Dolgos Anett egyetemi docens
Külső konzulens:	Maul Katalin ügyvezető
Készítette:	Mezei Dániel kevi0h nappali tagozat
Intézet/Tanszék:	Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet

**Kaposvár
2023**

Tartalomjegyzék

I.	Bevezetés	4
II.	Hipotézis	5
III.	Szakirodalmi áttekintés	6
III.1.	Nemzetközi trendek	6
III.2.	Élelmiszer árak befolyásoló tényezői	7
III.3.	Orosz-Ukrán konfliktus	8
III.4.	A háború gazdasági hatásai	10
III.5.	Az áremelkedés mérése	14
III.6.	Párhuzam az 1970-es évekkel?	15
IV.	Anyag és módszer	17
V.	Eredmények és értékelésük	18
V.1.	Az élelmiszeripar helyzetképe Magyarországon	18
V.2.	Franciaország gazdasági bemutatása	19
V.3.	Románia gazdasági bemutatása	20
V.5.	Az áremelkedés okai	26
V.6.	Az áremelkedés okai hazánkban	27
V.7.	Infláció mérséklő gazdaságpolitika beavatkozások	29
VI.	Következtetések és javaslatok	30
VII.	Összefoglalás	31
VIII.	Hivatkozások	33

I. Bevezetés

A szakdolgozatom témája az élelmiszer árak növekedésének lehetséges okai az EU-ban és hazánkban. Az élelmiszer árak emelkedése mindig is egy fontos téma volt gazdasági és társadalmi szempontból. Az elmúlt évek eseményei azonban új szempontokat és kihívásokat hoztak életünkbe. Az élelmiszer árak emelkedésének hátterében komplex gazdasági, politika és egészségügyi tényezők állnak. Ezeknek a megértése létfontosságú a jelenlegi világgazdaságban. Választásom azért erre a témára esett, mivel roppant aktuális. Mindenkit érint gyakorlatilag. Az infláció, illetve áremelkedés aktualitása azért megkérdőjelezhetetlen, mivel az egyik kulcsfontosságú gazdasági mutató, amely befolyásolja a gazdasági stabilitást. (Az alacsony és stabil infláció fontos a gazdasági növekedés szempontjából) Az infláció, illetve áremelkedés hatással van a fogyasztói vásárlóerőre és a megtakarítások értékére is. Tehát az emberek és vállalatok pénzügyi döntéseiket az infláció alakulása szerint hozzák meg. Az infláció hatással van a vállalatok költségeire és árazására. Az infláció mértéke befolyásolja a profitabilitást és versenyképességet. A jegybankok egyik legfontosabb feladata az infláció elleni küzdelem és az árstabilitás fenntartása. Az infláció nemzetközi szinten is fontos téma. A globális gazdasági események, például a nyersanyagárak változása és a nemzetközi kereskedelem alakulása hatással van az inflációra.

A fent említettek mellett szerettem volna többet megtudni egy aktuális problémáról amivel együtt élünk jelenleg. Személyes véleményem, hogy nem elfogadható 2023-ban az, hogy bármilyen konfliktus emberi életek kioltásával járjon. Az orosz-ukrán háború nagy figyelmet kap napjainkban, érthető módon, mindenki szeretné tudni miként végződik és milyen hatásokat von, illetve vont maga után, mind egyéni, mind gazdasági és globális szinten. A koronavírus járvány hatásait épp kiheverő, vagy még ki sem heverő világgazdaság egy újabb megpróbáltatással áll szemben a háború kirobbanásával, ami gazdasági, de ugyanakkor emberi és erkölcsi szempontok alapján is nagy kihívást jelent. Napjaink egyik legfontosabb gazdasági és társadalmi kihívása ezen körülmények között az élelmiszerárak emelkedése és az infláció. A szakdolgozat célja az, hogy megvizsgáljam az élelmiszerárak emelkedésének okait, és azok kapcsolatát a különböző gazdasági és világeseményekkel.

II. Hipotézis

Dolgozatomban két kutatási kérdés megválaszolását tűztem ki célul:

-K1:Mi okozza az élelmiszer árak nagymértékű emelkedését?

-K2:Nagyobb mértékben emelkedtek az élelmiszerárak hazánkban, mint az EU-ban 2019 és 2022 között?

A kérdésekre adott válaszaimhoz feladatom, hogy

- bemutassam az élelmiszer árak nagymértékű emelkedésének okait,
- eltéréseket keresek néhány ország egyes termékárainak vizsgálatával,
- ezek alapján eredményeket megállapítani és következtetéseket levonni.

Az előbbi céloknak megfelelően, kutatásomnak fókuszában általában azok a kérdések állnak, hogy milyen hatás vagy hatások és miért okozza, okozzák az élelmiszerek drágulását.

A kutatás megkezdése előtt, a feltételezéseim szerint, a nyersanyagárak emelkedése nagyban befolyásolta az infláció emelkedését. Ez csupán egy, de roppant fontos összetevője ennek az egyenletnek. Az alapvető nyersanyagok gyakorlatilag minden terméket érintenek, mindegyik termék árában jelentkezik a többletköltség, amely az alapanyagok beszerzésekor keletkezik. Az alaptól magasabb előállítási költségű terméket a kereskedő is csak drágábban tudja beszerezni, majd azt követően értékesíteni. Ez a „lánc” is okozhat inflációs nyomást. Feltevésemet és a fentebb leírt kérdéseket fogom vizsgálni dolgozatomban.

III. Szakirodalmi áttekintés

III.1. Nemzetközi trendek

A világ népessége 2020 év elejére már meghaladta a 7,7 milliárd főt. Ezzel a lakosság a háromszorosára növekedett az 1950-es évekhez képest. A növekedés lassuló ütemben ugyan, de folytatódik. Előzetes becslések szerint a világ lélekszáma bőven eléri a 9 milliárd főt 2050-re. (UNFPA, 2020) A fent említettek miatt folyamatos kihívást jelent a világ élelmiszerellátása. Az elkövetkező évtizedekben az élelmiszerigények növekedése elérheti a 70%-ot is. Az növekedő igények kielégítésére megoldást kell találni. (Tips, 2018) További el nem hanyagolható szempont, hogy a népesség életszínvonala emelkedett köszönhetően az országok fejlődésének. Ebből következik, hogy az elfogyasztani kívánt élelmiszerek köre nagymértékben változik, illetve jóval magasabb a lakosság energiaigénye. A napi fogyasztásban egyre nagyobb arányban jelenik meg állati eredetű fehérje. A gazdaság számára, így közvetve az élelmiszeripar bizonyos szereplőinek is hatalmas kihívást jelent a folyamatosan növekvő és változó fogyasztói igények kielégítése és az ezek által kiváltott különböző környezeti terhelések, hatások csökkentése. Az EU megalakulása után az európai élelmiszerforgalom igen jelentőssé vált. Így a termékek minőségére irányuló közös szabályozás is azonnal megkezdődött. A tagországok közötti szabad áruáramlásnak komoly technikai akadályt képeztek az eltérő követelmények. Ahhoz, hogy egy-egy döntés kidolgozásra kerüljön, évekre volt szükség. A Tanács egyhangú döntése elengedhetetlen. Bármely tagország megakadályozhatta a döntés meghozatalát amennyiben úgy látta, saját gazdaságára negatív hatással lesz. Például versenyhátrányba kerülne, csökkenne az export, vagy munkahelyek szünnének meg. Bizonyos termékcsoporthoz esetében összetételre, illetve az előállítás folyamatára nézve, régen elkészültek a máig érvényes irányelvek. A fogyasztók biztonságát és egészségvédelmét a horizontális szabályozás szolgálja, mely teljesen független az élelmiszerek termékfajtájától. A horizontális szabályozások egyes termékcsoporthoz, vagy termékek összességére irányulnak. Például irányulhat élelmiszerekkel érintkező anyagokra és tárgyakra, az adalékanyagok összetételére, esetleg a címkézésre, tápérték jelölésre, higiéniaira. (Uzonyi, 2018)

III.2. Élelmiszer árak befolyásoló tényezői

- Időjárás: az időjárási körülmények, például aszályok vagy árvizek jelentős hatással lehetnek a terméshozamokra, ami áremelkedéshez vagy a terménykínálat csökkenéséhez vezethet.

Például az aszály csökkentheti a mezőgazdasági termények mennyiségét, míg a túlzott esőzés a minőséget. PL.: Franciaország szembesül a 2022 nyarán bekövetkezett aszály okozta éghajlati sokk következményeivel, amely hatással volt bizonyos mezőgazdasági termelésre és korlátozta a Rajna, Európa elsődleges kereskedelmi vízi útjának hajózhatóságát (Euronews, 2022)

- Termelési költségek: az üzemanyagárak, a munkaerőköltségek, a gépek és berendezések költségei mind hozzájárulnak az élelmiszerárakhoz. Ha ezek a ráfordítások drágulnak, az magasabb élelmiszerárakhoz vezethet.

- Kínálat és kereslet: a termékek kínálatának és a fogyasztói keresletnek az aránya határozza meg az árakat. Ha egy adott élelmiszer iránti kereslet meghaladja a kínálatot, az árak emelkedhetnek.

- Valutaárfolyamok: Az élelmiszerárakra a valutaárfolyamok is hatással lehetnek, különösen, ha egy ország élelmiszert importál vagy exportál. Egy erős valuta csökkentheti az importált élelmiszerek árát, míg egy gyenge valuta növelheti az importált termékek árát.

- Politikai tényezők: az adók, az import/export szabályozás és a kormányzati beavatkozás szintén befolyásolhatja az élelmiszerárakat. Például az exportkorlátozások vagy az élelmiszeradók emelése az árak emelkedését okozhatja. Oroszország exportkorlátozásának eredményeképp felemelkedett a gázolaj ára Ázsiában. (Bloomberg, 2023)

- Globalizáció: az élelmiszeriparban a globalizáció és a közlekedési technológia fejlődése lehetővé teszi az élelmiszerek széles körű importját és exportját, ami hatással van az árakra.

- Terményárak: az állatállomány takarmányának ára és az olyan élelmiszer-alapanyagok, mint a búza vagy a kukorica ára hatással van az élelmiszerárakra. Egész Európát érintő aszály 2022-ben nagymértékű növekedést eredményezett a gabonafélék és az olajos növények árában. (KSH, 2022)

- Globális események: Az olyan globális események, mint a járványok, háborúk vagy kereskedelmi konfliktusok komoly hatással lehetnek az élelmiszerárakra, különösen a bizonytalanság vagy az ellátási zavarok miatt.

III.3. Orosz-Ukrán konfliktus

Az orosz-ukrán háború egy folyamatban lévő fegyveres összecsapás Ukrajna és Oroszország között. A háború gyakorlatilag 2014 februárban elkezdődött, az ukrán Euromajdan-forradalom után. Ukrajna nemzetközileg elismert részeiként Krím és Donbász státuszára összpontosított az összetűzés kezdetben. A Krím megszállásával kezdődött a háború 2014 februárjában, ezt követően 2015 elején ideiglenes nyugvópontra jutott a második minszki megállapodás megkötésével. Jelentősen csökkent a fegyveres konfliktus intenzitása, a frontvonal pedig gyakorlatilag a szerződésben meghatározott úgynevezett kontaktvonal mentén befagyott. Számtalan fegyverszüneti megállapodást sértettek meg a felek, de ennek ellenére a helyzet stabil volt és 2015 februárjától 2022-ig csupán csak minimális területi változások történtek. (Jójárt, 2022) A konfliktus első 8 évében a Krím orosz annektálása és a donbászi háború zajlott az ukránok és az oroszok által támogatott szeparatisták között. Ezek mellett folyamatos kiberhadviselés, politikai feszültségek és haditengerészeti incidensek történtek. A forradalmat követően, amit az Euromajdan-tüntetések és az oroszbarát Viktor Janukovics elnök leváltása idézett elő, Ukrajna egyes részein oroszbarát zavargások törtek ki. A Krímen jelöletlen orosz katonák átvették az irányítást az infrastruktúra és a stratégiai pozíciók felett. Közben Oroszországban szerveztek egy népszavazást, melynek eredménye az volt, hogy csatlakozzon a Krím Oroszországhoz. Végül ez vezetett a Krím annektálásához. 2014 áprilisban oroszbarát csoportok demonstrációi háborúvá fajultak Donbászban az ukrán fegyveres erők és a magukat külön köztársaságnak kikiáltó donyecki és luhanszki szeparatisták között. Ezt követően augusztusban jelzés nélküli orosz fegyveres járműket lépték át a határt. Egy be nem jelentett háború kezdődött. A háború több fegyverszüneti kísérlet sikertelenségét követően állóháborúvá fajult. 2015-ben a két ország aláírta a Minszk II egyezményt, de a maradéktalan végrehajtást akadályozta számos vita. 2019-re Ukrajna 7%-át a kormány megszállt területnek minősítette. (Allan, 2020) 2021-ben és 2022 elején Ukrajna határai körül jelentős orosz hadsereg gyűlt össze. Arra, hogy végül mi vezetett az újabb fegyveres konfliktus kirobbanásához, több értelmezés is született. John Mearsheimer szerint az USA-t terheli a felelősség azért mert kiprovokálta a fegyveres konfliktust azzal, hogy nem vették figyelembe az orosz biztonsági aggodalmakat. Ugyanakkor kiemeli azt is, hogy Ukrajna nem jelentett volna konkrét fenyegetést Oroszország biztonságára. A NATO és az Európai Unió bővítése pedig nem Oroszország ellen irányult, és Moszkva biztonságára nem jelentett volna objektív fenyegetést. Amikor a NATO hidegháború utáni bővítéséről döntöttek, akkor még Oroszország gyenge volt. Ebből következik, hogy a döntés háttérében nem Oroszország feltartóztatása állt a döntés

háttérben. Másrészt Mearsheimer úgy érvel, nem a nyugati államok dolga eldönteni, hanem Oroszorszáé, hogy mit tekint fenyegetésnek a biztonságára nézve. Az orosz ontologikus biztonság 3 fő pilléren áll. A birodalmi identitás, a nagyhatalmi státusz és az erős vezető által megtestesített stabil állam. Az nem kérdéses, hogy Ukrajna Oroszország mind a 3 identitásképző elemét fenyegette azzal, hogy nyugati integrációs szervezetekben kereste jövőjét. Ukrajna része annak a közös kulturális-politikai térnek amelyre Moszkva az utóbbi években csak „orosz világként” hivatkozott. Ez is egy meghatározó elemét jelenteti az orosz birodalmi identitásnak. Ez feltétlenül nem jelenti azt, hogy Ukrajna Oroszország része kell legyen területileg is, de az ukrán politikai szuverenitás korlátozását mindenképp. (Mearsheimer, 2022) Oroszország hivatalosan is elismerte a Donbász államot és nyíltan csapatokat küldött a területekre 2022. február 21-én. Három nappal később megkezdődött a háború. Oroszországot elítélte a nemzetközi közösség nagyrésze az Ukrajnában tett lépései miatt. Azzal vádolták, hogy megsérti Ukrajna szuverenitását. Ebből következően sok ország gazdasági szankciókat vezetett be nem csak Oroszország, de orosz magánszemélyek vagy vállalatok ellen, különösen a 2022-es események után.

III.4. A háború gazdasági hatásai

2022-re komoly növekedési teljesítménnyel számolt a Nemzetközi Valutaalap 2021. októberi előrejelzése. A globális kibocsátás 4,9%-os bővülését várt a szervezet. Ezen belül az eurózónában pedig 4,2%-os, a fejlett országokban 4,5%-os növekedéssel számolt. A fejlett országok közül az Amerikai Egyesült Államok várható növekedési ütemét 5,2, Németországit 4,6%-ra becsülték. A Nemzetközi Valutaalap (IMF, World Economic Outlook October 2021, 2021) októberi előrejelzésének az infláció és a rövid távú kamatlábak kapcsolata kétségtelenül a legérdekesebb eleme. A közelmúltban minden évben növekedett az áremelkedés üteme, 2022-ben várható volt az előző évihez hasonló tendencia. A kamatlábak szokatlanul alacsonyak maradnak. Tehát az IMF rövid távú prognózisa a nemzetközi pénzpiacok legfontosabb devizáinak negatív reálkamatait jósolta. (Csáki, 2022) Az egyik legnagyobb globális kockázat ebben rejlett 2022-re és a következő egy-két évre: alacsony kamatok mellett szintén emelkedő, de legalább nem csökkenő infláció mellett meddig ösztönözhető a növekedés? Szükséges-e fenntartani a növekedésösztönzést a 2021-es visszapattanás után a következő évben is dinamikus globális növekedés közepette? Ezek a kérdések fogalmazták meg a világgazdaság legfontosabb rövid távú kockázatait 2022. február 24-ig. Aznap kitört egy háború Oroszország és Ukrajna között, mely egyértelműen felülír minden előrejelzést, nem csak a 2022-es évre vonatkozóan. A háború hatásai nyilvánvalóan kiszámíthatatlanok a világgazdaságra nézve. Jelen pillanatban, dolgozatom írása közben is zajlik a háború, nem tudhatjuk, hogyan és mikor ér véget. Az azonban egyértelmű, hogy számos súlyos világgazdasági következménye teljes mértékben azonosítható. Nyilvánvaló, hogy a világgazdaság egészére egy általános, komoly negatív hatást gyakorol a háború. Az IMF ügyvezető igazgatója Kristalina Georgieva már 2022 március elején bejelentette, hogy az áprilisi előrejelzésük lefelé korrigálja a globális növekedési prognózist. (IMF, Annual Report 2022, 2022) A háború kirobbanását követően drámai gyorsasággal ébredtek rá az uniós országok az energiaimport függőségükre. Drasztikus következményekkel járnak Európában a szűkös és drága források. A világ egyik legerősebb gazdaságát magas infláció, energiaszegénység és recesszió fenyegeti. Az energiatudatosság egy komoly gyakorlati problémává vált az elméleti kérdésből a háztartásokban. A múltban csökkenő fogyasztással reagáltak a háztartások az áremelkedésre. A magyarországi rendelkezésre álló adatokból is látható, hogy a fenti megállapítás jelenlegi helyzetre is igaz. Magyarországon a háztartások már 2022. őszén visszavették az energiahasználatot. Azt azonban, hogy egy bizonyos küszöbérték alá tudják vinni a fogyasztást a kedvező időjárási körülmények nagyban elősegítették. Egy komoly kérdés, hogy Európa miként reagál a 2022-es, viszonylag kedvező

hőmérsékleti viszonyú, tél után a jövő kihívásaira. (Tóth , 2023) Az orosz és ukrán búza-, kukorica-, árpa- és napraforgóexport a világgazdaság egésze számára rendkívül fontos. A világ legnagyobb búzaimportőre Oroszország, míg Ukrajna ötödik ebben a rangsorban. Ausztrália után Ukrajna a második legnagyobb árpaexportőr a világon, Oroszország a harmadik a kukoricaexportőrök között az USA-t és Argentínát követve. Ukrajna magasan a legjelentősebb napraforgóolaj-exportőre, Oroszország második a sorban. Erősen kérdéses, hogy a termények elvetésére és learatására miként van lehetőség Ukrajnában. A kivitel is kérdéses mind a két országból. A mezőgazdasági nyerstermékexportnál is fontosabb és kérdésesebb talán a műtrágyaexport. Oroszország a nitrogénműtrágya legnagyobb exportőre. Nyilvánvalóan a megszokottnál kevesebb műtrágya piacra kerülése jelentősen csökkentheti a gabonafélék világtermelését. Számos fejlődő ország is érintett a gabona és a műtrágyák exportjának csökkenésében. Az afrikai gabonafelhasználás 30%-a ukrán és orosz gabonából tevődik össze, de ez az arány Egyiptomban 80%-os. (TRI, 2022) A közepesen fejlett és feltörekvő piacgazdaságnak tekintett Brazília mezőgazdasága is komoly károkat szenved az orosz műtrágya hiánya következtében. Brazília jelentős mezőgazdasági exportot bonyolít le. A dél-amerikai ország súlyosan függ az orosz műtrágyaimporttól. A nitrogénműtrágya-felhasználás 95%-a importból származik. Oroszország a legnagyobb beszerzési forrás a maga 21%-os részesedésével. Brazília pedig a világ legnagyobb szójaexportőre, 2020-ban 26,8 milliárd dollár értékben exportált, ami 82,98 millió tonnát jelent. (OEC, 2022) Észak-Amerikában és Nyugat-Európában egyaránt az egyik legfontosabb takarmány-alapanyag a szója. Így a fent említettekből könnyel előre jelezhető szójaexport csökkenése és árának emelkedése mindenképpen húsáremelkedést eredményez 2023-ra is erősen áthúzódo hatással. Bár sokkal kisebb a súlyuk a világexportban, de Oroszország és Ukrajna jelentős acélexportőr országok is. A következő 2019-es adatok érzékeltetik a volumenkülönbségeket, míg Ukrajna 5,6 Oroszország pedig 3 milliárd dollár értékben exportált acélt, Kína 59,4 az Európai unió pedig 29,9 milliárd dollár értékben. Néhány milliárd dollár értékű acélexport kiesése is érintheti érzékenyen a felhasználó iparágakat, pl a járműgyártást. Itt nem lehet eltekinteni az áremelkedésekről sem a fémfeldolgozó iparban. (WITS, 2019) Rendkívül súlyos következményei lettek a világgazdaságban az ukrán neongázexport leállításának. A neongáz a félvezető nélkülözhetetlen alapanyaga. Ebből készülnek a chipek, LCD-kijelzők és -képernyők. Két ukrán cég (Ingas és Cryoin) beszüntette a termelését a háború következtében. Ezek a cégek adták a világ neongáztermelésének több mint felét. A termelés leállítása veszélyeztette a chipek termelését világszinten. Napjainkban a mobiltelefonokban, laptopokban, autókban, konyhai eszközökben és számos más készülékben elengedhetetlen alkatrészek a chipek. Ezeknek a

hiánya a cégek termelésének a visszaesését eredményezik, amely ismételt dráguláshoz vezet. (Nellis, Freifeld, & Alper, 2022) A világgazdaság egészét érintő legnagyobb kérdés az, hogyan alakul az orosz földgáz, kőolaj és kőolajszármazékok exportja. A háború első 5 hetében a kőolaj- és földgázexport gyakorlatilag folyamatos volt, de ez közép- és hosszútávon nem fenntartható. Jelentősen csökken az Európai Unióba beáramló mennyiség. Kína már ma is a legnagyobb vásárlója az orosz kőolajnak és készen áll növelni az importot. Kérdéses, hogy a meglévő vezetékeken ez mennyire kivitelezhető. Egy új nagyobb kapacitású vezeték építése pedig rendkívül hosszadalmas és költséges. A világgazdaságra gyakorolt hatások közül egyértelműen a legfontosabb a hatalmas mértékű áremelkedés. Az energia- és élelmiszerellátás bizonytalansága, egyértelműen fokozza az inflációs nyomást. (OEC, 2022) A háború és annak következtében bevezetett szankciók az európai gazdaságra számos területen jelentős negatív hatást gyakorolnak, annak ellenére is, hogy Oroszország számára az Unió sokkal fontosabb kereskedelmi partner mint az EU számára Oroszország. Az EU számára Oroszország 2019-ben a teljes áruexport mintegy 2%-át szívtá fel és az import 3%-át biztosította, és ezzel az EU 6. export- és 5. legfontosabb importpartnere. Ugyanakkor Ukrajna mind az export, mind az import tekintetében mintegy 0,5%-os részesedéssel rendelkezett, így az export tekintetében az EU 21., az import tekintetében pedig a 23. legfontosabb partnere. Az ellenkező irányú kereskedelmi kapcsolatok egészen másképp alakulnak: az EU az oroszországi és az ukrán export mintegy 40%-ának célterülete, míg az orosz importnak mintegy 35%-a, s az ukrán import csaknem 40%-a származik innen – tehát az Unió ezen országok messze legfontosabb kereskedelmi partnere. (WIIW, 2022) A fentebb elemzett árupiaci hatások egyértelműen tovább erősítik az inflációs nyomást, illetve csökkentik a növekedést. A kőolaj- és földgázimportra kivetett szankciókat követően a világpiaci árak jelentősen megemelkedtek, ami szintén komoly inflációs tényező, hiszen az EU gázfelhasználásának 40, ezen belül Németország által felhasznált gáz 66%-a Oroszországból származott. 2022 júniusában a Gazprom 40%-kal csökkentette a Németországba irányuló gázszállítás maximális volumenét, amivel egy addig nem látott szintre emelte a gázárak mozgását. (Kovalszky, Morva, & Dr. Ilyésné, 2022) A földgázimport csak nagy áldozatok árán, nehezen és költségesen helyettesíthető. A kőolajimport könnyebben kiváltható, de ebben az esetben is jelentkezik többletköltség illetve ellátási nehézségek. Európa makrogazdasági eredője a csökkenő reáljövedelem, a lassuló növekedés és növekvő infláció miatt. Oroszország nem igazán jelentős exportpiac az európai uniós országok számára, így az ő exportkiesésük általában 0,3%-nál kisebb növekedésllassulást eredményez. A sok ukrán menekült akik a háború miatt hagyták el otthonukat munkaerőpiaci és szociálpolitikai problémákat okoz az Európai Unióban. Az ENSZ adatai szerint 4,3 millió ember hagyta el

Ukrajnát 2022. április 6-ig. Közülük 2,5 millióan Lengyelországba, 400 ezren Magyarországon, 662 ezren Romániában és 305 ezren Szlovákiában léptek az Unió területére. Ezen felül számos menekült került Oroszországba, Moldovába és Beloruszba. (Jamet, 2023) A menekültek ellátása és/vagy munkaerőpiaci integrálása komoly erőfeszítéseket és költségeket emészt fel. Azt sem árt figyelmen kívül hagyni, hogy a befektetői bizalom megingott az Ukrajnához közeli közép- és kelet-európai országokban. Ez erőteljes eladási hullámot okozott a kötvény- és devizapiacokon, és ez egyes esetekben megemelte az állampapírok kamatát. Mindez egyértelműen tovább fokozza az inflációs nyomást.

III.5. Az áremelkedés mérése

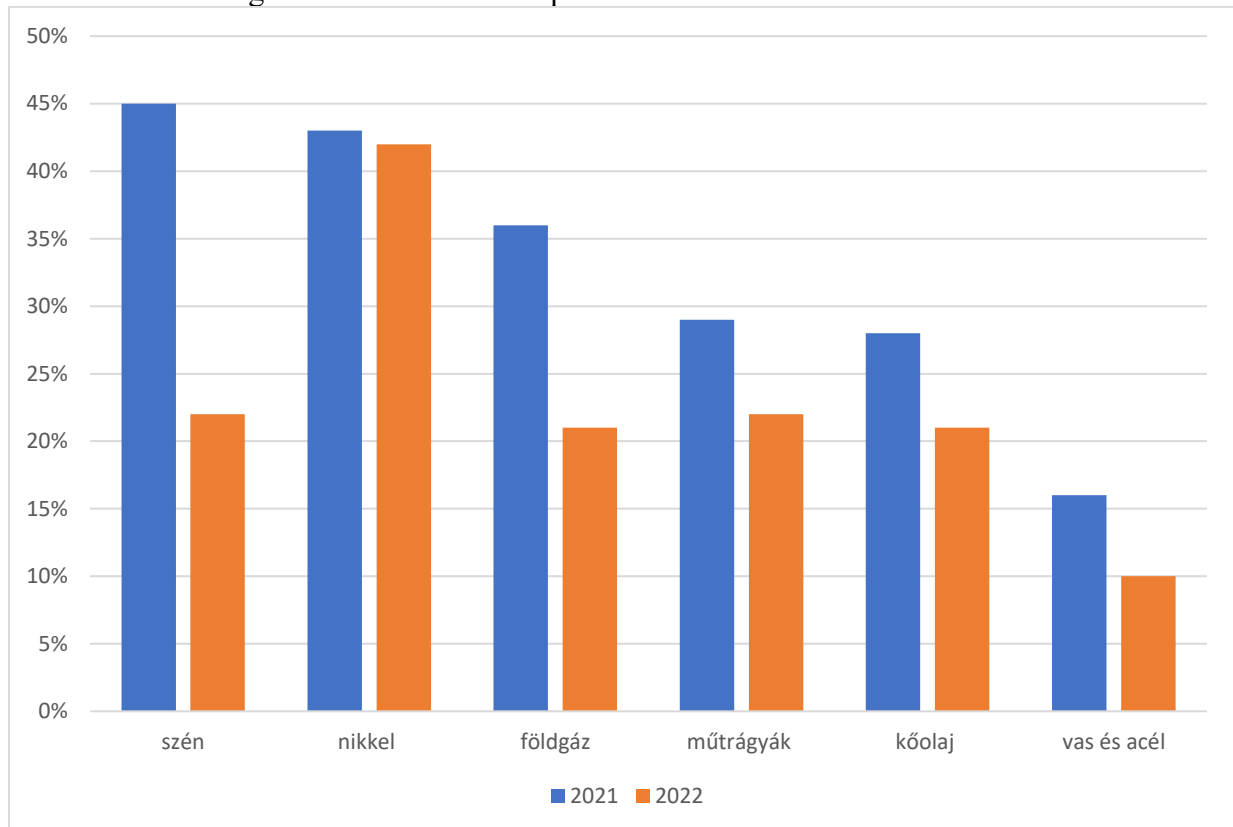
Az inflációt jelző fogyasztói árindex kiszámítása egy egységes nemzetközi módszerrel történik. A gyakorlati szempontokat is figyelembe véve, számos módszertani könnyítést kell tenni, hogy megfelelő csoportosításban, illetve rövid határidőn belül, havonta publikálható adatokat lehessen közölni.

Az átlagos fogyasztói árindex több részindex átlagából adódik. Termékcsoportonként léteznek árindexek: élelmiszerek, fogyasztási , élvezeti, ruházati cikkek, energia, szolgáltatások stb, valamint a fogyasztók különböző csoportjai szerint: családostok, egyedül élők, nyugdíjasok stb. Olyan árindexek is készülnek, amelyek az exogén tényezők hatását kiszűrik. Például ilyen a maginfláció. (Dr. Marton, 1999) Léteznek ún. deflátor árindexek is, melyek lehetővé teszik valamely makrogazdasági mutatószám értékelését összehasonlító áron. Tehát a GDP felhasználásával számítja ki egy adott időszakban az árak változását egy gazdaságban. A kialakult nemzetközi gyakorlat, az Európai Unió ajánlásával, az infláció mértékének a fogyasztói árindexet (Consumer Price Index - CPI) tekinti. Az árindex kiszámításának sok országban hasonlóak a módszerei, és az EU ajánlásai szerinti „harmonizációra” kifejezett igény van. Az árindexet amely az inflációt méri, reprezentatív módszerrel becsülik. A lakosságra és az üzleti élet szereplőire való tekintettel, módszertan szempontjából közérthető és részleteit illetően jól áttekinthető kell legyen. (Dr. Marton, 1999) A monetáris politika egyik legfontosabb célkitűzéseinek egyike az infláció elleni küzdelem. Ugyanis ha az infláció túlzott mértékben van jelen a gazdaságban, negatív hatást gyakorol annak egészére. Az infláció egy jelentős hatása az, hogy adóként viselkedik pénzmennyiségre kivetve. Az infláció olyan értelemben adó, hogy reálvesztést szenved el minden pénztulajdonos a pénz tartása közben. Ez talán a legnyilvánvalóbb újraelosztási hatása az inflációnak, hiszen közvetlenül érzékelhető a pénz értékének csökkenése növekvő árszínvonal esetén. Ez az infláció minden fajtája mellett előkerülhet. Ugyanis a pénzmennyiség nagysága a piacgazdaságban nem szorítható le nullára, mivel a társadalmakban a pénz kulcspozíciót tölt be. (Dr. Habil. Varga, 2017)

III.6. Párhuzam az 1970-es évekkel?

Ahogy az 1970-es években tapasztalható volt, napjainkban is jelentős nyersanyagár emelkedés és kínálat oldali korlátok erősítik az inflációt. Az 1970-es évekbeli inflációs sokkot az olajkínálatban megjelenő hiány okozta. 1973-ban az USA-t embargó alá helyezték az OPEC tagok arab államai, mivel Izraelt támogatták. Még a 70-es évek végén az iráni forradalom következtében visszaesett az olajtermelés, mely ismételten jelentős kínálati sokkot okozott. Az olaj mellett számos nyersanyag ára is emelkedett jelentős mértékben az évtizedben. Ebben az időszakban több tényező miatt az élelmiszerárak is jelentősen emelkedtek. A világ népessége számottevő mértékben növekedett. A népesség növekedése globálisan okozott jelentős élelmiszerkereslet növekedést. A népesség az 1950-es 2,5 milliárd fős lélekszámról 1960-ra 3 milliárd fölé, 1974-re már 4 milliárdra növekedett. Az 1970-es évtizedben a kereslet növekedése mellett még az energiahordozók árának növekedése is hatást gyakorolt az élelmiszer- és a szolgáltatásárakba. Az USA-ban az infláció emelkedését az erős kínálati korlátok és nyersanyagárak dinamikus emelkedése mellett a kormányzat költekezése és a bővülő szociális programok is növelték. Egy ilyen kínálat oldali tényező volt a Nixon elnök által bevezetett ár- és bérellenőrzés, mely 1971-től 1974-ig volt érvényben. Ezzel az intézkedéssel a dollár aranyra való átválthatóságának eltörlését követő sokkot próbálta minimalizálni Nixon. Ez a lépés azonban csak átmenetileg fékezte meg az áremelkedést, 1974-ben ismét meredek emelkedésbe kezdett az infláció. A koronavírust követő időszakban az infláció növekedése részben a gazdaságok a járvány első hullámaint követő újranyitásához és az azt követő kínálat és keresleti oldal közötti egyensúly felborulásához köthető. Az 1970-es években és napjainkban is fiskális stimulus előzte meg az infláció emelkedését. (Matthews , 2021) Összehasonlításként, 2020-ban az előző évhez képest 4,6 százalékról közel 15 százalékra emelkedett az USA GDP-arányos költségvetési hiánya, míg 1968-ban az akkori GDP 2,8 százalékára. Ezt követően 1975-76-ban a jellemzően 1 százalék alatti értékről 3 százalék fölé emelkedett a deficit mértéke. (Balázs , 2020)

1.ábra: Oroszország részesedése az EU importból

Forrás: Eurostat, saját szerkesztés

Mivel Oroszország helyébe fokozatosan más kereskedelmi partnerek léptek, Oroszország részesedése az EU-n kívüli importból hat kulcsfontosságú termék esetében csökkent, ezek a szén, a földgáz, a műtrágya, a kőolaj, valamint a vas és acél. Valamennyi termék esetében erőteljes visszaesés volt tapasztalható. A legnagyobb visszaesést a szén esetében figyelhetjük meg. A 2021-es 45%-os részesedésről visszaesett 22%-ra 2022-ben. A földgáz 36%-ról 21%-ra csökkent, a műtrágyák 29%-ról 22%-ra, a kőolaj 28%-ról 21%-ra, valamint a vas és acél 16%-ról 10%-ra esetében volt tapasztalható. A nikkelszállítás mennyisége szinte változatlan.

IV. Anyag és módszer

Az elemzés alapadatainak és módszereinek megválasztása roppant fontos azért, hogy pontos és alapos munkát végezhessek kutatásom során. Dolgozatom elkészítéséhez mindenképpen megbízható forrásból származó adatokat szerettem volna felhasználni, ezért Főként KSH-s, illetve Eurostat-os forrásokból dolgoztam. Leginkább élelmiszerek és nyersanyagok árát gyűjtöttem össze és ezt követően elemeztem. Ezeken keresztül vizsgálom meg az egyes világesemények Európai Unió országaira gyakorolt gazdasági és egyéb hatását, összehasonlítva Magyarországgal. Egyrészt arra kerestem választ, hogy vannak-e különbségek az élelmiszerárak között hazánkban és a többi Európai Uniós tagország között, másrészt, hogy mekkora az eltérés. Magyarország és az EU-s átlag mellett még vizsgáltam Románia és Franciaország adatait is. Választásom azért erre a két országra esett, mivel szerettem volna egy hazánktól „keletibb” és egy „nyugatibb országot is vizsgálni. Románia mellett szól a személyes indíttatásom is, több alkalommal volt szerencsém meglátogatni az országot. A látogatások alkalmával megtapasztaltam testközelből az ottani változásokat és személyesen is érzékeln tudtam az esetleges eltéréseket Magyarországtól. Az inflációs adatok vizsgálatával szeretném megállapítani, hogy Magyarországon valóban nagyobb mértékben növekedtek az élelmiszer árak mint az EU egyéb területein. Ehhez meg kell vizsgálni külön az egyes élelmiszer kategóriák árának változásait, az élelmiszer „kategória” értékének változását, illetve konkrétan az infláció alakulását is. Mivel egyetlen mutatószámból nem szabad alapvető következtetést levonni, ezért összegyűjtöttem a fent említett országok egy főre jutó GDP-jét és összehasonlítottam azokat. Az egy főre jutó GDP-ből következtetni lehet az adott ország életszínvonalára, illetve az emberek jövedelmére. Az eltérés elemzések alapvető módszerei a gazdasági elemzéseknek, így ebből következik, hogy végrehajtottam az országok adataival. Munkám során gyűjtöttem adatot nyersanyagok árával, illetve importált mennyiségével kapcsolatban is. A dolgozatban látható pl. az Oroszország által az EU-ba importált nyersanyagok mennyiségi változása. Az eredmények és következtetések pontos számításokon alapulnak. Az összegyűjtött adatok alapos elemzése és vizsgálata után írtam le és dolgoztam ki őket.

V. Eredmények és értékelésük

V.1. Az élelmiszeripar helyzetképe Magyarországon

A KSH adatai szerint a magyar nemzetgazdaság jelentős ágazata, az agrárium 2019-ben a bruttó hazai termékhez (GDP) 3,3%-kal, míg a bruttó hozzáadott értékhez 4,1%-kal, a foglalkoztatáshoz 4,7%-kal, illetve a beruházásokhoz 4,1%-kal járult hozzá. Ugyanebben az évben az élelmiszeripar az alapanyagtermeléshez kapcsolódóan 1,8%-kal részesedett a GDP előállításából, miközben az adott évben az ágazat bruttó hozzáadott értéke 2,1%-a volt a teljes nemzetgazdaságénak. A nemzetgazdaság beruházásainak és hozzáadott értékének megközelítőleg a 6%-át, a foglalkoztatottaknak pedig közel 8%-át a mezőgazdaság és az élelmiszeripar adja együttesen. A magyar mezőgazdaság által megtermelt alapanyagok 65 százalékát a hazai élelmiszeripar dolgozza fel. Az élelmiszeripar relatív fejletlensége alapvető és hosszú ideje létező probléma a szektorban. Ez kifejezetten rontja a rövid ellátási láncok kialakulásának lehetőségét. (Kujáni, 2017) Az élelmiszer-gazdaság nagysága becslések szerint elérheti a nemzetgazdaság 23-25%-át is, ha nemcsak output, de input oldalon is figyelembe vesszük az ágazat összes lehetséges vertikális és horizontális integrációját. Magyarország élelmiszerek tekintetében teljes önellátásra képes és ez mellett agrárexport szempontjából jelentős. 2004-től, Magyarország Európai Unió csatlakozását követően a belföldi élelmiszeripari értékesítés eltérő irány mutatott a külföldre irányulótól. Országunk élelmiszeripari exportja volumenben, illetve a romló forint árfolyam következtében növekedett. Így megkétszereződött az exportból származó árbevétel az ágazaton belül. (Mezei & Gombkötő, 2022) Érdemes megjegyezni, hogy importtermékeink fele a magasabb feldolgozottsági szintű termékekből áll, melyek értelemszerűen magasabb szintű hozzáadott értéket képviselnek, szemben a kivitelünkkel, melyben az alapanyagok és az elsődlegesen feldolgozott termékek vannak túlsúlyban. Agrár-külkereskedelmünk Európai uniós tagországokkal bonyolódik döntő többségben. Külföldi sikerünk nem egyértelmű, tudva azt, hogy elsősorban alacsony feldolgozottságú, emiatt alacsony értékű termékek a legnépszerűbbek külföldön. Ezzel szemben a belső értékesítés számottevően csökkent, ami visszavezethető arra, hogy alacsony a hazai fizetőképesség, minek hatására csökkent a fogyasztása számos élelmiszeripari terméknek. (Baksa, 2020) Országunk adottságainak megfelelően a nemzeti agrártermelés összértékének 36,9%-át az állatok és állati termékek (sertés, baromfi, tojás) teszik ki, 57,7%-át növényi termékek (legjelentősebbek a kukorica, napraforgó, repce). Ami minden szektorban, így az élelmiszergazdaságban is, a COVID-19 járvány éreztette hatását. Bár az élelmiszergazdaság ágazatban csak kisebb visszaesések voltak megfigyelhetőek, és más

ágazatokhoz képest viszonylag stabil maradt, érdemes vizsgálni, hogy mely területeken és milyen mértékben érintette a járvány az ágazatot. (Mezei & Gombkötő, 2022) Magyarország függősége élelmiszer import szempontjából alacsony. A COVID járvány idején sem alakult ki tartós hiány a nem helyettesíthető import termékekből. (Giday & Szegő, 2020)

V.2. Franciaország gazdasági bemutatása

Franciaország mezőgazdasága és élelmiszeripara vezető pozíciót foglal el világviszonylatban is, nem csak az Európai Unióban. Az élelmiszergazdaság nemzetgazdasági súlya 1980-ban még közel 7%-os volt. Ez a szám nagyjából fele-fele arányban oszlott meg a termelés és a feldolgozás között. Az ország élelmiszer-külkereskedelmi mérlege már a 80-as évek óta pozitív, de igazán komoly többletet csak a 90-es évek második fele óta mutat. Napjainkban ez már folyamatosan meghaladja az éves 10 milliárd eurót. A pozitív egyenlegben legnagyobb szerepe a szemes termékeknek és a boroknak van. Fontosak még a tejtermékek, a cukor és az élőállatok is. (Somogyi, 2015) 2016-ban a világ hatodik legnagyobb gazdasága volt a francia. A világ GDP-jének 5%-át és a világkereskedelem 6%-át termelte ki. Az Európai Unió harmadik leggazdagabb tagállama volt a németek és a britek után. (Duval – Lafont, 2017) Azokat a strukturális problémákat, melyek már az 1990-es évek elején körvonalazódni látszottak, a 2000-es évek második felének világgazdasági válsága felszínre is hozta. A gazdaság két fő problémája egymással összefüggő és egymást erősítőek. A kétezres évek elején folyamatosan gyengült a gazdaság legnagyobb kereskedelmi partnerükkel szemben, ez nem más mint Németország. A másik probléma, hogy 1974 óta az államháztartás folyamatosan deficitese volt, mely érezhetően hatott az állam érdekérvényesítési képességére európai szinten. Franciaország gazdasági modellje eltérő történelmi fejlődésen ment keresztül, mint a brit és a német. Ezért a francia modell jól megkülönböztethető gazdasági sajátosságokkal rendelkezik főbb európai versenytársaihoz képest. A francia felfogás szerint az államnak kell megszelídítenie a piaci erőket és a társadalom rendelkezésére bocsátani. Csak az állam rendelkezik a megfelelő erőforrásokkal, amelyek a feladat megoldására alkalmassá teszik. A társadalmi szerződés eszméjéből fakadóan csakis az államnak van kötelezettsége, hogy a jólétet biztosítsa a társadalom számára. (Eurostat, Európai Unió, 2023) A francia gazdaság hosszú recesszió, majd azt követő stagnálás után 2015-ben indult növekedésnek. 2014-ben 0,2%-os volt, majd 2015-ben az előző 4 év legjobb eredménye, 1,1% lett. Az euróövezet átlagos növekedésétől még mindig kisebb volt ez az érték. (Palier, 2016) Franciaországban 2020-ban a gazdaság legjelentősebb ágazatai a közigazgatás, oktatás, honvédelem és az egészségügyi és szociális ellátás (23,4%), a személy- és áruszállítás, kis- és nagykereskedelem, szálláshely-szolgáltatás

és vendéglátás (16,4%), illetve tudományos, szakmai, műszaki tevékenység, továbbá adminisztratív tevékenységek és egyéb kiegészítő szolgáltatások. (14,2%) A francia export 54%-át az EU-n belüli kereskedelem teszi ki. Ezen belül 15%-a a kivitelnek Németországba, 8%-a Olaszországba, Belgiumba és Spanyolországba pedig 7-7% irányul. A francia termékek egy része az EU-n kívülre irányuló exportot érinti, a termékek 8%-a az Egyesült Államokba, 6%-a pedig az egyesült Királyságban kel el. A Franciaországba importált termékek nagyrésze, 66%-a EU-tagországokból érkezik. Hollandiából, Belgiumból és Németországból, 9, 10 és 17%. Az unión kívüli országok közül fontosabb import részaránnyal rendelkezik Kína, a maga 7%-os részesedésével, illetve az Egyesült államokból behozott termékeké 5%. (Eurostat, Európai Unió, 2023)

V.3. Románia gazdasági bemutatása

Románia mezőgazdasága európai szinten az első 10-ben szerepel általában. 2022-ben éppen a hetedik helyre került. A román gazdaság működésében és teljesítményében a mezőgazdaságnak és az élelmiszeriparnak fontos szerepe van. Időjárástól és évszaktól függően a GDP-hez való hozzájárulás 7-10%. A GDP-hez való hozzájárulás alatta marad a lehetőségeknek, mert az ország adottságai nincsenek kihasználva. Egy 2008-as felmérés szerint a megművelhető 14,7 millió hektáros területből összesen 10 milliót hektárt használnak. A növénytermesztés (71%) és az állattenyésztés (29%) aránya a 2010-es években végig stabil volt. Növénytermesztésen belül búza, kukorica és olajos növények a meghatározók. Az állattenyésztés főbb elemei a tejtermelés, sertés- és baromfitenyésztés. (Kara, 2014) Románia az elmúlt két évtizedben lenyűgöző lépéseket tett gazdasági teljesítményének és jólétének fokozása terén, támogatva az Európai Unióhoz való életszínvonalbeli közeledést. Ugyanakkor számos korlátozó tényező, többek között, a szakképzett munkaerő hiánya, az elvártnál alacsonyabb mértékű együttműködés más országokkal, a természeti veszélyekkel szembeni alacsony ellenállóképesség és az éghajlatváltozás hatásai, visszatartja Romániát attól, hogy a növekedést inkluzívabbá és gazdasági illetve környezetvédelmi szempontból fenntarthatóbbá tegye. Románia gazdasága az évtizedek során számos változáson ment keresztül. Az ország gazdasági fejlődése a második világháborút követően jelentős növekedést mutatott, különösen az ipari és mezőgazdasági szektorban. 2022-ben a GDP 57,45%-át a szolgáltatások tették ki, 28,83%-át az ipar és 4,46%-át a mezőgazdaság. (Statista, 2023) A kommunista időszakban azonban a gazdaság állami ellenőrzés alá került, így a rendszer központosítása miatt stagnált. A rendszerváltás után, az 1990-es évek elején Románia küzdött az átmeneti gazdasági nehézségeken való továbblépésen. A 2000-es években a gazdasági növekedés beindult. Az EU-

csatlakozás is hozzájárult a gazdasági fellendüléshez, amely az infrastruktúra fejlesztésének és a külföldi befektetéseknek köszönhetően folytatódott. Az elmúlt években a szolgáltatási szektor a román gazdaság és GDP jelentős részét tette ki. Az ipar és a mezőgazdaság szintén fontos szerepet játszott, különösen a kohászat és a gépipar, valamint az élelmiszeripar területén. Románia elsősorban gépeket, járműveket, elektromos berendezéseket és vegyi termékeket importál. Fő importpartnerei között szerepel Németország, Olaszország, Magyarország és Kína. Exportoldalon az ország szintén jelentős áruforgalommal rendelkezik, különösen a mezőgazdasági termékek, gépek és berendezések, textíliák és ruházati cikkek terén. Románia export terén is számos partnerországgal rendelkezik. Főbb partnerei Németország, Franciaország, Olaszország és az Egyesült Királyság. EU tagországokkal való kereskedelem roppant fontos Románia számára az Európai Unióhoz való tartozásra és a közös piac hozzáférhetősége szempontjából. (Eurostat, Európai Unió, 2023)

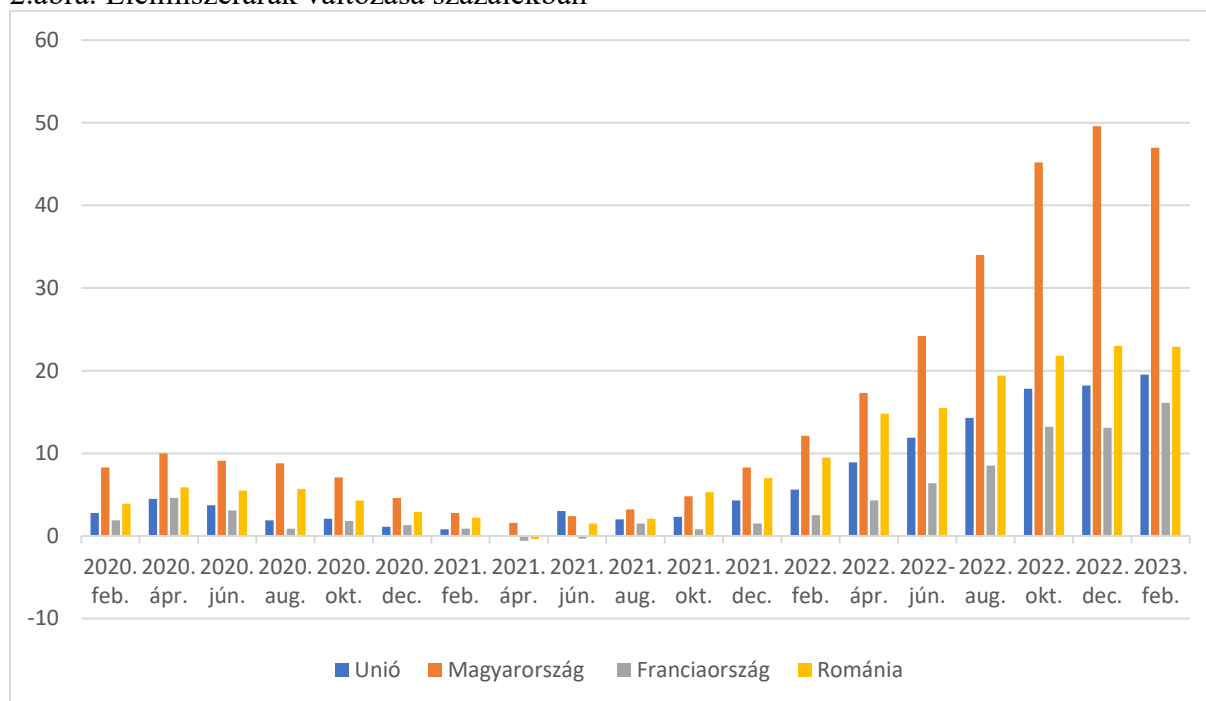
1.táblázat: 2019-es adatok összehasonlítása

	Élelmiszeripari dolgozók száma	Egy főre jutó GDP (euró)	Importált élelmiszer (ezer euró)	Exportált élelmiszer (ezer euró)
Magyarország	145.000	13.310	4.067.196	5.149.177
Franciaország	613.499	33.250	31.352.938	43.430.507
Románia	160.719	9300	4.772.412	2.733.181

Forrás: WITS, saját szerkesztés

A táblázatban 2019-es adatok láthatóak. Az élelmiszeriparban dolgozók száma hazánkban a legnagyobb arányú a népességszámhoz képest. Hazánkban 1,48%-os ez az arány, míg Franciaországban 0,91% és Romániában 0,83%. Az egy főre jutó GDP értéke Franciaországban magasabb az EU-s átlagnál. A 33.250 eurós értéknek Magyarországa csupán a 40%-át éri el. Románia kicsivel többet mint az egyharmadát. Az élelmiszer import és export adatokat vizsgálva látható, hogy 2019-ben Romániának a külkereskedelmi egyenlege mínusz előjelű volt. Gazdaságának méretéből adódóan a francia import- és exportvolumen egy nagyságrenddel nagyobb a másik két vizsgált országtól.

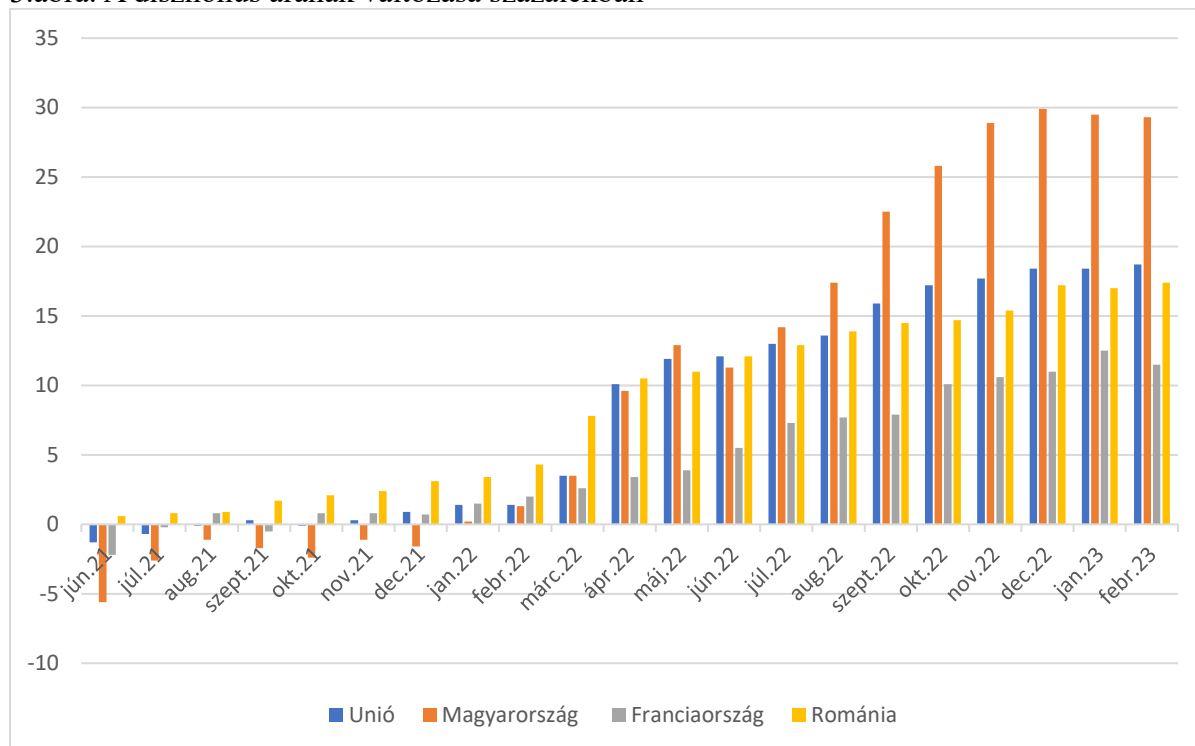
2.ábra: Élelmiszerárak változása százalékban

Forrás: Eurostat, saját szerkesztés

A fenti táblázat az élelmiszer árak változását mutatja százalékos formában 2020. februárjától 2023. februárjáig. A vizsgált időszak alatt végig hazánkban volt a legmagasabb a növekedés mértéke. 2022. februárjától figyelhető meg igazán nagy eltérés a magyar és az EU-s árak között. Ebben a hónapban 12,1%-kal emelkedett hazánkban az élelmiszerek ára, míg az Unió átlag csupán 5,6% volt. Érdeemes megjegyezni, hogy Franciaországban az áremelkedés mértéke a vizsgált időszakban folyamatosan alacsonyabb volt az EU-s átlagnál. 2021. április és július közötti periódusban negatív értékek is megfigyelhetők. Magyarországon a legmagasabb, közel 50%-os érték 2022. decemberében volt tapasztalható. Romániában szintén ebben a hónapban jegyezték a legmagasabb értéket. Az EU-s átlag, illetve Franciaország adataiban ez 2023. februárjában figyelhető meg.

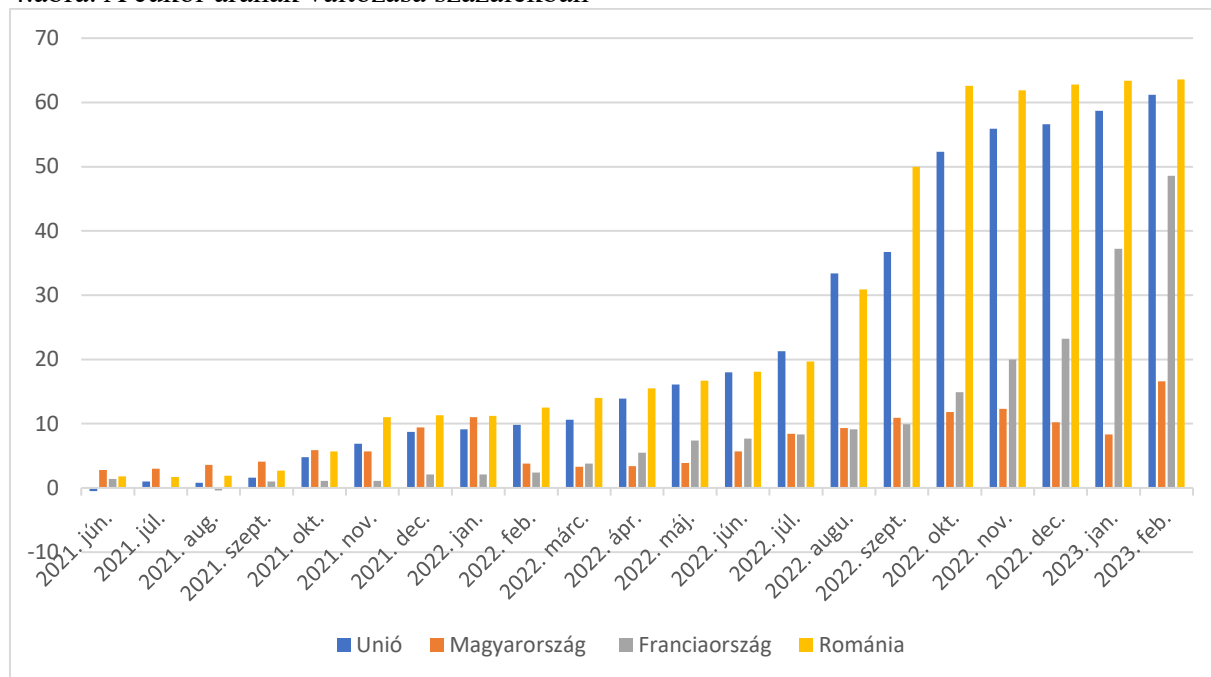
3.ábra: A disznóhús árának változása százalékban

Forrás: Eurostat, saját szerkesztés

Ha megnézzük az élelmiszerek legalacsonyabb és legmagasabb fogyasztói árai közötti különbségeket az EU-ban, akkor arra a következtetésre jutunk, hogy bizonyos cikkek árai között akár kétszeres, helyenként két és félszeres a különbség. Az EU-s és a magyar áremelkedés között nem ritka a három- négyszeres különbség sem. Ilyen például a tojás ára. 2022. novemberében hazánkban 102,9%-os volt az áremelkedés mértéke, míg a román 30,9%, a francia 16,2% és az EU-s átlag pedig 28,3% volt. Disznóhús esetében is tartósan látható számottevő eltérés. Annak ellenére, hogy 2021. decemberéig folyamatosan csökkenő tendenciát mutatott a hús ára hazánkban, majd 2022. februárjáig kisebb arányban növekedett mint Romániában és Franciaországban, ugyanazon év decemberében 29,9%-os volt az emelkedés Magyarországon, ami jóval nagyobb az EU 18,4%-os átlagánál.

4.ábra: A cukor árának változása százalékban

Forrás: Eurostat, saját szerkesztés

A fent említett termékek mellett akadnak olyanok is, amelyeknek árának emelkedése nagymértékben alulmarad az EU-s átlaghoz, illetve a két másik vizsgált országéhoz képest. Ilyenek például a cukor, búzafinomliszt, finomított napraforgó-étolaj, csirkemell, csirkeszárny, csirkefarhát, ultramagas hőmérsékleten hőkezelt, 2,8% zsírtartalmú tehéntej. A felsorolt termékek ez a szám, majd ezt követően növekedni kezdett. A növekedés mértéke az EU-s átlag töredéke volt. 2022. júniusában az Unió átlagos növekedése 18%-os volt, ezzel szemben a magyar 5,7%. 2022. augusztusában átlépte az EU-s áremelkedés átlépte a 30%-ot. Ekkor Romániában ez az érték 30,9% volt, Franciaországban 9,1%. Ebben az időszakban hazánkban 9,3% volt a változás. 2023. februárban figyelhetőek meg a legmagasabb értékek. Az EU 61,2%, Romániában 63,6 %, Franciaországban 48,6% és Magyarországon 16,6%.

2.táblázat: Magyarország egy főre jutó GDP aránya

	2019	2020	2021	2022
magyar/eu	47%	48%	49%	50%
magyar/francia	40%	42%	42%	43%
magyar/román	143%	141%	143%	142%

Forrás: Eurostat, saját szerkesztés

A fenti (2.) táblázatban a magyar egy főre jutó GDP látható összehasonlítva az EU-s átlaggal, a francia és a román értékekkel 2019-től 2022-ig. Hazánkban az egy főre jutó GDP pont az EU-s átlag 50%-át érte a vizsgált időszak utolsó évére. Előtte még ettől is alacsonyabbak voltak az értékek, 2019-ben csupán csak 47%-a volt az EU-s értéknek. Ha megnézzük, a francia értéknek kisebb részét éri el a magyar az EU-s átlaghoz képest. 2019-ben alig 40%-a volt a magyar egy főre jutó GDP a franciának. Hazánk egy főre jutó GDP-je a vizsgált 4 évben magasabb volt mint Romániában. Ezt a számított adatok is alátámasztják, 2019-ben Románia egy főre jutó GDP-jének 143% volt Magyarországé Ez tendencia megmarad egészen 2022-ig 1-2%-os eltérésekkel.

3.táblázat: Egy főre jutó GDP és harmonizált fogyasztói árindex

	Egy főre jutó GDP 2015=100%					Élelmiszerinflációs ráta „food” 2015=100			
	2019	2020	2021	2022		2019	2020	2021	2022
EU	108%	102%	108%	111%		108,9	109,2	113,9	134,6
Franciaország	105%	102%	108%	105%		107,9	108,8	110,4	124,8
Magyarország	119%	113%	122%	128%		118,3	121,3	131,4	196,6
Románia	125%	121%	129%	136%		113,2	115,2	123,2	151,6

Forrás: Eurostat, saját szerkesztés

Az egy főre jutó GDP-t illetve az élelmiszerinflációs ráta összehasonlítása a 2015-ös adatokkal a fenti eredményeket mutatja. Az egy főre jutó GDP esetében az figyelhető meg, hogy Magyarországon és Romániában a növekedés nagyobb ütemű volt, mint Franciaországban illetve az EU-ban átlagosan. Franciaországban a változás mértéke 2020-ban és 2021-ben pontosan megegyezik az EU-s értékkel, míg 2019-ben és 2022-ben valamivel alacsonyabb attól.

Az élelmiszerinflációs ráta vizsgálatát követően megfigyelhető, hogy 2019 és 2022 között minden évben hazánkban emelkedett a legnagyobb mértékben a 2015-ös értékhez képest. A francia érték ismételen az EU-s átlag alatt marad, míg a román valamivel magasabb. 2019-ben

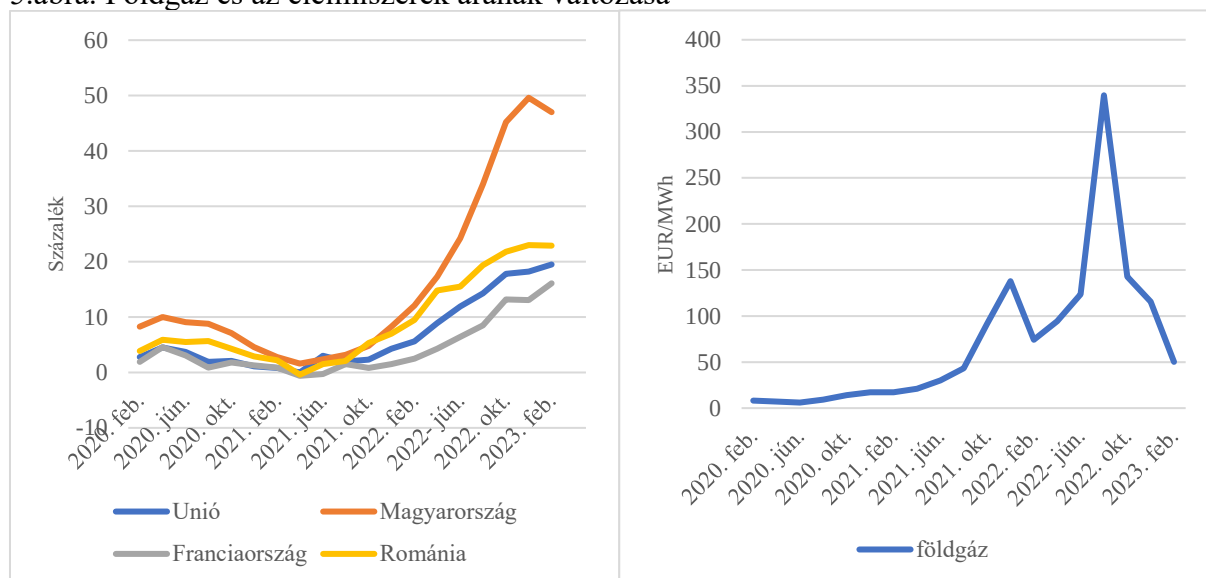
házáink és az EU-s átlag közötti különbség nem egész 10% volt. 2022-re a magyarországi érték csaknem háromszorosa az EU-nak. Hazánk után a vizsgált országok közül Romániának a legmagasabbak az értékei a vizsgált időszakban élelmiszerinflációs ráta tekintetében. A 2015-ös árszínvonalhoz képest a növekedés mértéke 2022-ben csaknem duplája a francia értéknek.

Az egy főre jutó GDP-ből ugyan nem pontosan, de lehet következtetni az adott ország életszínvonalára. A fenti adatokból arra a megállapodásra jutunk, hogy bár Magyarországon és Romániában saját magukhoz képest nagyobb mértékben növekedett az egy főre jutó GDP, mint az EU-ban átlagosan, illetve Franciaországban, az még mindig nem éri el a 2 ország egyikében sem az EU-s átlagot. Tehát az életszínvonal alacsonyabb a két országban. Ezek mellett az élelmiszerek árai is nagyobb mértékben növekedtek az előbb említett 2 országban mint az EU-ban. Hazánkban a növekedés mértéke különösen magas volt.

V.5. Az áremelkedés okai

Kutatásom eredményei arra engednek következtetni, hogy az áremelkedés okai többek között az orosz nyersanyagok importált mennyiségének csökkenése, a nyersanyagok árának növekedése, illetve az ezek által létrejött inflációs hullám. Az egyik alapvető probléma, a kínálat oldali hiány. Az importált mennyiségek csökkenésével kereslet oldali többlet alakult ki, mely az alapvetően emelkedő árakat feljebb tolta. Ez mellett érdemes megemlíteni az általános árszínvonal emelkedését. Ebből következik a világpiaci élelmiszerárak és a költségek növekedése. Teljesen egyértelmű, hogyha egy gyár magasabb összegből tudja előállítani termékét, az érinteni fogja a kereskedőt vagy kereskedőket és azt követően a végfelhasználót is. Természetesen az az ár fog változni amennyiért be tudja szerezni az adott terméket. Európai szinten is említésre méltó a valutaváltásból származó árfolyamveszteség, hiszen Oroszország bejelentette, hogy a „nem barátságos országok” csak rubelben fizethetnek az orosz földgázért. (bizonyos kivételes esetekben más valutát is elfogadnak) A bejelentést követően nem sokkal, az ICE Futures tőzsdei kereskedésben 1359 dollárra nőtt a korábbi 1240 dolláros árról az irányadónak tartott ezer köbméternyi gáz ára. A fent említettek mellett fontos megjegyezni, hogy az egyes országok kormányai véleményem szerint késve tudtak reagálni az infláció alakulására a legtöbb esetben, így még jobban ki voltak téve a gazdaságok a változó nyersanyagárak hatásainak. Marcel Ciolacu, a román miniszterelnök azt nyilatkozta 2023. augusztusában, hogy a világjárványnak, a villamosenergia- és a gázárak elhibázott romániai szabályozásának, az ukrajnai háborúnak és az energiaválságnak tulajdonítja, hogy az előző évben csúcsra jutott az infláció.

5.ábra: Földgáz és az élelmiszerek árának változása

Forrás: Eurostat, saját szerkesztés

A fenti diagram az európai földgáz és élelmiszerárak változását ábrázolja. Az élelmiszerek ára százalékos beosztásban, míg a földgáz euró/megawatt beosztásban van ábrázolva. A táblázat célja, hogy szemléltetni tudjam az élelmiszer árak emelkedésének okát. A földgáz árának emelkedését kis késéssel folyamatosan követte az élelmiszereké. Tendenciájuk roppant hasonló. Ez is azt igazolja, hogy valóban ez az egyik fő kiváltó oka a drágulásnak.

V.6. Az áremelkedés okai hazánkban

A hatások amik a többi európai országban is jelen vannak, hazánkat is elérték. A legtöbb országban már bevezetésre került az euró, azonban hazánkban még saját valuta van. Az árfolyam alakulása kimondottan fontos infláció szempontjából. Az árfolyam gyengülése egyértelműen nagyobb inflációs nyomást jelent az ország számára.

Az árstop illetve a mennyiségi korlátozás nem váltották be teljesen a hozzájuk fűzött reményeket.

Magyarország kormánya 2021 őszén átmeneti árstopot vezetett be alapvető élelmiszerek esetében az inflációval való küzdés érdekében. A szabályozás a kristálycukorra, búzafinomlisztre, finomított napraforgó-étolajra, házi sertéscombra, csirkemellre, csirke farhátra, ultramagas hőmérsékleten hőkezelt, 2,8% zsírtartalmú tehéntejre vonatkozott először. Az előbb felsorolt termékek ára nem lehetett magasabb a 2021. október 15. napi árnál. Egy kiegészítést követően a tyúktojás és az étkezési burgonya (az újbungonya kivételével) is felkerült a listára. Ezen termékek ára nem haladhatta meg a 2022. szeptember 30. napi árat. A vezetés alapvető célja nyilvánvalóan az volt, hogy alapvető élelmiszerekhez olcsón lehessen

hozzájutni a száguldó infláció ellenére is. Hiszen átlagban 40-44% körül volt a drágulás éves szinten, de akadtak olyan termékek is, amelyeknél elérte a 80-100%-ot is. (Élelmiszerár-stop, 2021)

A kormány 2023. júniusában döntött arról, hogy megszünteti az árstopot. Az árstop hatálya alá tartozó termékeket, egy másik, június elejétől érvényes inflációellenes lépés hatálya alá emelte be. A rendelet lényeges eleme a következő: A kereskedő a mellékletben megjelölt termékfajták közül 2023. augusztus 1. és 2023. szeptember 30. között. A rendelet szerinti akciós ár alkalmazásán felül a kereskedőnek, választása szerint további, legalább két termékfajta termékeit kell a beszerzési árhoz képest legalább tizenöt százalékkal alacsonyabb bruttó kiskereskedelmi áron árulni. A rendeletben elég szigorúan meg van fogalmazva, hogy melyik kereskedő köteles akciós termékeket tartani és milyen formában. Szigorú ellenőrzés és a pontosság volt az elvárt ebben az időszakban. Aki a rendelet valamely pontjának nem tett eleget, komoly büntetésre számíthatott. (Csiki, 2023)

Az rögzített árú termékek ugyan olcsóbbak voltak, de a kereskedők a többi termék árának további emelésével próbálták behozni a bevételkiesést. A mennyiségi korlátozás pedig inkább pánikszzerű felvásárláshoz vezetett aminek tényleges készlethiány lett az eredménye. A tényleges készlethiány hazánk esetében is kereslet oldali többletet eredményez, amely szintén inflációs nyomást jelent. Ezek mellett hazánkban a fogyasztói kosár összetétele még „torzíthatja” az inflációs értékeket. Az élelmiszerek és nem szeszes italok aránya hazánkban 19%-ot tesznek ki. Ez az érték jóval magasabb az EU-s átlagnál. Ebből következik, hogy az alacsonyabb jövedelmű országokban nagyobb az élelmiszerek súlya a fogyasztói kosárban, mely nem elhanyagolható mértékben befolyásolja az inflációt.

A fent említettek mellett fontosnak tartom leírni személyes benyomásomat is. Csak a hazai kereskedőkről tudok nyilatkozni érdemben, mivel itthon érzékeltem az árak folyamatos változását. De egy bizonyos mérték után meggyőződése, hogy csupán csak a kereskedők használták ki a magas inflációs értéket nyereszkesedés céljából. Felemelték az egyes termékek árait és egyszerűen ráfogták a „magas inflációra”, az emberek meg elfogadták, hiszen most egy ilyen időszak van az életünkben, hogy mindennek elképesztő mértékben emelkedik az ára.

V.7. Infláció mérséklő gazdaságpolitika beavatkozások

Ahogy a KSH inflációs jelentéseiben is olvashatjuk, a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bank elsődleges céljaként az árstabilitás elérését és fenntartását jelöli meg. (2013. évi CXXXIX. törvény) Az alacsony infláció hosszabb távon tartósan magasabb növekedést és kiszámíthatóbb gazdasági környezetet biztosít, mérsékli a lakosságot és vállalkozásokat egyaránt sújtó gazdasági ingadozások mértékét. A jegybank az inflációs célkövetés rendszerében 2005 augusztusától a 3 százalékos középtávú cél körüli infláció biztosításával törekszik az árstabilitás megvalósítására. (MNB, 2023)

A fent elsoroltak okán hazánkban és Európa más országaiban is igyekeznek különböző intézkedésekkel védekezni az infláció ellen. Magyarországon az intézkedések nagyrésze lakossági és vállalati támogatásokból áll. Támogatják a nagyvállalatok energiahatékonyságának támogatását. Kis- és középvállalatok hiteleire kamatstop van bevezetve. A kamat maximuma 7,77%. 2023-ban a hosszú távra rögzített kamatozású lakáshitelek átlagos kamatlába csökkenő tendenciát mutat. A hitelek mellett fontos említeni még a munkába járás és munkaerő-támogatásokat is. A bérköltség 50%-ával van támogatva 6 hónapon keresztül az a vállalkozás, amely 25 év alatti munkavállalót alkalmaz. Lakossági kamatstop is bevezetésre került, illetve kiterjesztették diákhitelekre is. A képzési hitel és a Diákhitel² kamatmentes. A szabad felhasználású Diákhitel kamata fele a piaci kamatoknak. (Magyarország Kormánya, 2023)

Franciaországban is bevezetésre kerültek különböző intézkedések az infláció ellen. Magyarországhoz hasonlóan Franciaországban is befagyasztották a gázárakat. 2021 ősze óta van érvényben az „energiapajzs” amely 2022-ben is ésszerű szinten tartotta az áram- és gázárakat. Franciaországban a fogyasztási adókat csökkentve és kompenzálva az energiaszolgáltatókat igyekeztek alacsonyan tartani az árakat. Franciaországban is megpróbálták az üzemanyagárakat is alacsonyabb szinten tartani, azonban a támogatott üzemanyagot, mely több milliárd euróba került az államkincstárnak a szomszédos országokban élők is szívesen tankolták. Eredetileg a francia háztartások megóvása volt a cél az intézkedéssel. Franciaországban irigylésre méltóan alacsonyabb volt az infláció, mint más országokban. Ezt sokan a 2022 tavaszi elnökválasztással hozzák párhuzamba. Hiszen a kormányt ez is motiválhatta a korai cselekvésre és felkészülésre. Más országok kormányai csak lassabban cselekedtek, ezért magasabb az infláció.

Románia kormánya 2022 szeptember elején sürgősségi intézkedést fogadott el az energiaárak felső határának megtartásáról, hogy segítsen bizonyos fogyasztóknak, köztük az alacsony

jövedelmű háztartásoknak és a kis- és középvállalkozásoknak, átvészelni a megélhetési válságot. 2023-ra elérte Románia az egyszámjegyű inflációs értéket, de kiszámíthatatlannak ítélik meg az aktuális helyzetet. A jegybank elnöke kizártnak tartja az idei kamatcsökkentést, így a román jegybank változatlan 7,0 százalékon tartotta irányadó kamatát.

VI. Következtetések és javaslatok

Szakdolgozatom célja az volt, hogy megválaszoljam a következő kérdéseket. Mi okozza az élelmiszer árak nagymértékű emelkedését? Valóban nagyobb mértékben emelkedtek-e az élelmiszerárak hazánkban, mint az EU-ban 2019 és 2022 között? Kutatásom alatt arra a következtetésre sikerült jutnom, hogy az egyes országok lokális „torzításain” kívül főként az energiaárak emelkedése, illetve a kínálat oldali korlát okozta inflációs hullám eredményeként drágultak az élelmiszerek is. Megállapítottam, hogy hazánkban valóban nagyobb mértékű volt az áremelkedés. Eredményeimből arra a következtetésre jutottam, hogy ezért főként az infláció ellenes intézkedések előre nem látott negatív mellékhatásai a felelősek. Torzító tényező például a fogyasztói kosarak összetétele, melyet már említettem dolgozatomban. Az élelmiszerek és nem szeszes italok aránya fontos tényező minden ország szempontjából. Hazánk esetében ez magasabb érték mint az EU-s átlag. Magyarországról elmondhatjuk, csak úgy, mint Franciaországról és Romániáról, hogy a kormányaik által bevezetett inflációcsökkentő intézkedések sajnálatos módon elkésett reakció volt az esetek többségében. A megelőzés nem is elvárható ilyen esetekben. Ebből is következik, hogy a gazdaságok gyakorlatilag ki voltak téve a nyersanyagárak változásainak. Szabályozásaikkal részben tudták csak korrigálni az infláció alakulását.

VII. Összefoglalás

Dolgozatomban az élelmiszer árak növekedésének lehetséges okait vizsgáltam az EU-ban és hazánkban. Az élelmiszer árak emelkedése mindig is egy fontos téma volt gazdasági és társadalmi szempontból. Az elmúlt évek eseményei azonban új szempontokat és kihívásokat hoztak életünkbe. Az élelmiszer árak emelkedésének hátterében komplex gazdasági, politika és egészségügyi tényezők állnak. Ezeknek a megértése létfontosságú a jelenlegi világ gazdaságban. Dolgozatomban két kutatási kérdés megválaszolását tűztem ki célul:

-K1:Mi okozza az élelmiszer árak nagymértékű emelkedését?

-K2:Nagyobb mértékben emelkedtek az élelmiszerárak hazánkban, mint az EU-ban 2019 és 2022 között?

A dolgozat elkészítéséhez mindenképpen megbízható forrásból származó adatokat szerettem volna felhasználni, ezért Főként KSH-s, illetve Eurostat-os forrásokból dolgoztam. Leginkább élelmiszerek és nyersanyagok árát gyűjtöttem össze és ezt követően elemeztem. Az inflációs adatok vizsgálatával szeretném megállapítani, hogy Magyarországon valóban nagyobb mértékben növekedtek az élelmiszer árak mint az EU egyéb területein. Ehhez meg kell vizsgálni külön az egyes élelmiszer kategóriák árának változásait, az élelmiszer „kategória” értékének változását, illetve konkrétan az infláció alakulását is. Mivel egyetlen mutatószámból nem szabad alapvető következtetést levonni, ezért összegyűjtöttem a fent említett országok egy főre jutó GDP-jét és összehasonlítottam azokat. A dolgozatban látható pl. az Oroszország által az EU-ba importált nyersanyagok mennyiségi változása. Munkám során kitértem az egyes országok által bevezetett inflációellenes rendeletek vizsgálatára is. hazánkban tanulmányoztam az élelmiszer-árstop rendeletet. Kutatásom eredményeiből arra a következtetésre jutottam, hogy az áremelkedés okai többek között az orosz nyersanyagok importált mennyiségének csökkenése, a nyersanyagok árának növekedése, illetve az ezek által létrejött inflációs hullám. Az egyik alapvető probléma, a kínálat oldali hiány. Az importál mennyiségek csökkenésével kereslet oldali többlet alakult ki, mely az alapvetően emelkedő árakat feljebb tolta. Másik tényező a világpiaci élelmiszerárak és a költségek növekedése. Az előbb említettek mellett fontos megjegyezni, hogy az országok kormányai véleményem szerint késve tudtak reagálni az infláció alakulására, így a legtöbb esetben még jobban ki voltak téve a gazdaságok a változó nyersanyagárak hatásainak. Kutatásom során a hazai áremelkedések okaira is találtam választ. A legtöbb országban már bevezetésre került az euró, azonban hazánkban még saját valuta van. Az árfolyam alakulása kimondottan fontos infláció szempontjából. Az árfolyam gyengülése

egyértelműen nagyobb inflációs nyomást jelent az ország számára. A hazánkban bevezetett intézkedések az infláció ellen nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Az rögzített árú termékek ugyan olcsóbbak voltak, de a kereskedők a többi termék árának további emelésével próbálták behozni a bevételkiesést. A mennyiségi korlátozás pedig inkább pánikszerű felvásárláshoz vezetett aminek tényleges készlethiány lett az eredménye. A tényleges készlethiány hazánk esetében is kereslet oldali többletet eredményez, amely szintén inflációs nyomást jelent. Ezek mellett hazánkban a fogyasztói kosár összetétele még „torzíthatja” az inflációs értékeket. Az alacsonyabb jövedelmű országokban nagyobb az élelmiszerek súlya a fogyasztói kosárban, mely nem elhanyagolható mértékben befolyásolja az inflációt.

VIII. Hivatkozások

2013. évi CXXXIX. törvény. Letöltés dátuma: 2023. 11 06, forrás:
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300139.tv>
- Allan, D. (2020). The Minsk Conundrum: Western Policy and Russia's War in Easter Ukraine. Forrás:
<https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2020-05-22-minsk-conundrum-allan.pdf>
- Balázs , F. (2020). Az inflációt emelő tényezők hasonlóságai és különbségei 1970-ben és napjainkban. Forrás: <https://www.mnb.hu/letoltes/balazs-flora-az-inflaciot-emelo-tenyezok-hasonlosagai-es-kulonbsegei-1970-ben-es-napjainkban.pdf>
- Bloomberg. (2023). Forrás: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-09-22/russian-diesel-ban-lifts-prices-in-asia-as-traders-gauge-fallout#xj4y7vzkg>
- Csáki, G. (2022). Covid-22: A bizonytalanságok éve. *Külgazdaság*, 42. Forrás: https://kopint-tarki.hu/wp-content/uploads/2022/03/VI_1-172_Kulg.-1-2.-beliv.pdf
- Csiki, G. (2023). Megjelent: így lesz vége az árstopnak. *Portfolio*. Forrás:
<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20230629/megjelent-igy-lesz-vege-az-arstopnak-625153>
- Dr. Habil. Varga, J. (2017). Az infláció definíciójáról és közvetlen újraelosztási hatásairól. Forrás:
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiA-ujDz6-CAxWi_rsIHWnDD0cQFnoECBUQAQ&url=https%3A%2F%2Fretp.eu%2Findex.php%2Fretp%2Farticle%2Fdownload%2F605%2F561&usg=AOvVaw2cjqrTg5FA3DsnfDcvlh7m&opi=89978449
- Dr. Marton, Á. (1999). Az infláció mérőszámai. 1. Forrás:
https://www.ksh.hu/statszemle_archive/1999/1999_07/1999_07_515.pdf
- Élelmiszerár-stop (2021). Forrás: <https://kormany.hu/arstop>
- Euronews. (2022). Forrás: <https://hu.euronews.com/2022/08/06/franciaorszag-a-valaha-tapasztalt-legsulyosabb-aszaly-elott-all>
- Eurostat. (2023). *Európai Unió*. Forrás: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/romania_hu
- Eurostat. (2023). *Európai Unió*. Letöltés dátuma: 2023. 11 06, forrás: europa.eu: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_hu
- Eurostat. (2023). *Európai Unió* . Forrás: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/france_hu
- Giday , A., & Szegő, S. (2020). Koronavírus-válság - egy új világrend hírnöke? *Polgári szemle*, 6. Forrás: http://real.mtak.hu/117361/1/PSZ%202020.%201-3.szam_8.pdf
- IMF. (2021). World Economic Outlook October 2021. Forrás:
<https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/10/12/world-economic-outlook-october-2021>
- IMF. (2022). Annual Report 2022. 18. Forrás:
<https://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2022/downloads/imf-annual-report-2022-english.pdf>

- Jamet, M. (2023). War in Ukrainw: wich European countries host the most refugees? *Euronews*.
 Forrás: <https://www.euronews.com/2023/09/20/war-in-ukraine-which-european-countries-host-the-most-refugees>
- Jójárt, K. (2022). Út a háborúba. *Nemzet és Biztonság*, 91. Forrás:
http://real.mtak.hu/170732/1/04_jojart_91-120_nemzet_es_biztonsag_2022_04.pdf
- Kovalszky, Z., Morva, A., & Dr. Ilyésné, D. (2022). Az importföldgáz-árakról tényszerűen. 4. Forrás:
https://www.ksh.hu/statszemle_archive/all/2022/2022_10/2022_10_983.pdf
- KSH. (2022). Forrás: <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/mezogazdasagi-termeloi-es-raforditasi-arak-2022/index.html>
- Kujáni, K. (2017). A rövid ellátási láncok tervezési feltételei a hazai kistérségekben. Forrás:
http://real.mtak.hu/109770/1/2017_AGR_021_Kujani.pdf
- Magyarország Kormánya. (2023). *Magyarország Kormánya*. Forrás: <https://kormany.hu/hirek/20-intezkedes-az-inflacio-ellen-a-munkahelyek-es-a-csaladok-vedelmében>
- Matthews , D. (2021). Don't worry about inflation. Forrás: <https://www.vox.com/future-perfect/22576069/inflation-1970s-volcker-powell-federal-reserve>
- Mearsheimer, J. (2022). The Causes and Consequences of the Ukraine Crisis. Forrás:
<https://leiterreports.typepad.com/files/causes-and-consequences-of-the-ukraine-crisis.national-interest.pdf>
- Mezei, K., & Gombkötő, N. (2022). A covid-19 hatása a hazai élelmiszergazdaságra. Forrás:
https://www.strategiaifuzetek.hu/files/685/Strategiai+fuzetek+2022-1_099.pdf
- MNB. (2023). Inflációs jelentés 2023. március. 5. Forrás: <https://www.mnb.hu/letoltes/hun-ir-digitalis-18.pdf>
- Nellis, S., Freifeld, K., & Alper, A. (2022). U.S. aims to hobble China's chip industry with sweeping new export rules. *Reuters*. Forrás: <https://www.reuters.com/technology/us-aims-hobble-chinas-chip-industry-with-sweeping-new-export-rules-2022-10-07/>
- OECD. (2022). *OECD*. Forrás:
<https://oec.world/en/profile/country/rus?latestTrendsFlowSelectorNonSubnat=flow0>
- Statista. (2023). Forrás: <https://www.statista.com/statistics/373136/share-of-economic-sectors-in-the-gdp-in-romania/>
- Tips. (2018). *World Economic Forum and The Fourth Indusrial Revolution In South Africa*.
- Tóth , G. (2023). A magyarországi háztartások energiafogyasztásának jellemzői az orosz-ukrán háború árnyékában. 13. Forrás:
https://www.ksh.hu/statszemle_archive/all/2023/2023_02/2023_02_118.pdf
- TRI. (2022). *Global Trade Report 2022*. Forrás: <https://tax.thomsonreuters.co.uk/wp-content/private/pdf/uk/report/global-trade-survey-report-a4-final-9-12-22-web.pdf>
- UNFPA. (2020). *2020 Annual Report*. Forrás: https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Humanitarian_2020_annual_report_final.pdf
- Uzonyi, G. (2018). Az EU agrárgazdasági rendszerének egyes jellemzői. Forrás:
<https://demo.repozitorium.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/16291/Az%20EU%20agrargazdasagi%20rendszerenek%20egyese%20jellemzoi.pdf?sequence=1>

- WIIW. (2022). *Russia's Invasion of Ukraine: Assessment of the Humanitarian, Economic and Financial Impact in the Short and Medium Term*. Forrás: <https://wiiw.ac.at/russia-s-invasion-of-ukraine-assessment-of-the-humanitarian-economic-and-financial-impact-in-the-short-and-medium-term-dlp-6132.pdf>
- WITS. (2019). *World Integrated Trade Solution*. Forrás: <https://wits.worldbank.org/>

A ZÁRÓDOLGOZAT/SZAKDOLGOZAT/DIPLOMADOLGOZAT TARTALMI KIVONATA

Élelmiszerárak alakulása néhány európai országban

Mezei Dániel

Pénzügy és számvitel, BSC

Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet

Belső témavezető: Dr. Parádi-Dolgos Anett Katalin, egyetemi docens, MATE

Külső témavezető: Maul Katalin, ügyvezető, Láng-Kaposvár Kft.

A szöveg, a betűtípus és az oldal formátuma: Times New Roman, 12-es betűméret, sorkizárt, normál 1,5-es sortávolság, alsó és felső margó 2,5 cm, jobb oldali margó: 2,5 cm, bal oldali margó 2,5 cm.

Az összefoglaló tartalma feleljen meg az Összefoglalás fejezet tartalmi követelményeinek, szükség szerint rövidítve: a dolgozat problémafelvetésének, a célkitűzések, minden saját vizsgálatot bemutató fejezetének (vizsgálati módszerek, eredmények és értékelésük, következtetések és javaslatok) egy-egy rövid bekezdésben való tömör ismertetése.

Ez a legfeljebb egyoldalas összefoglaló változatlan formában kerül fel a honlapra, ezért a megadott mintától eltérni nem lehet.

Összefoglaló

Dolgozatomban az élelmiszer árak növekedésének lehetséges okait vizsgáltam az EU-ban és hazánkban. Az élelmiszer árak emelkedése mindig is egy fontos téma volt gazdasági és társadalmi szempontból. Az elmúlt évek eseményei azonban új szempontokat és kihívásokat hoztak életünkbe. Az élelmiszer árak emelkedésének hátterében komplex gazdasági, politika és egészségügyi tényezők állnak. Ezeknek a megértése létfontosságú a jelenlegi világ gazdaságban. Dolgozatomban két kutatási kérdés megválaszolását tűztem ki célul:

-K1: Mi okozza az élelmiszer árak nagymértékű emelkedését?

-K2: Nagyobb mértékben emelkedtek az élelmiszerárak hazánkban, mint az EU-ban 2019 és 2022 között?

A dolgozat elkészítéséhez főként KSH-s, illetve Eurostat-os forrásokból dolgoztam. Leginkább élelmiszerek és nyersanyagok árát gyűjtöttem össze és ezt követően elemeztem. Az inflációs adatok vizsgálatával szeretném megállapítani, hogy Magyarországon valóban nagyobb mértékben növekedtek az élelmiszer árak mint az EU egyéb területein. Ehhez meg kell vizsgálni külön az egyes élelmiszer kategóriák árának változásait, az élelmiszer „kategória” értékének változását, illetve konkrétan az infláció alakulását is. Mivel egyetlen mutatószámból nem lehet következtetést levonni, ezért összegyűjtöttem a fent említett országok egy főre jutó GDP-jét és összehasonlítottam azokat. Kutatásom eredményeiből arra a következtetésre jutottam, hogy az áremelkedés okai többek között az orosz nyersanyagok importált mennyiségének csökkenése, a nyersanyagok árának növekedése, illetve az ezek által létrejött inflációs hullám. Az egyik alapvető probléma, a kínálat oldali hiány. Az importált mennyiségek csökkenésével kereslet oldali többlet alakult ki, mely az alapvetően emelkedő árakat feljebb tolta. Másik tényező a világpiaci élelmiszerárak és a költségek növekedése. Az előbb említettek mellett fontos megjegyezni, hogy az országok kormányai véleményem szerint késve tudtak reagálni az infláció alakulására, így a legtöbb esetben még jobban ki voltak téve a gazdaságok a változó nyersanyagárak hatásainak. Kutatásom során a hazai áremelkedések okaira is találtam választ. A legtöbb országban már bevezetésre került az euró, azonban hazánkban még saját valuta van. Az árfolyam alakulása kimondottan fontos infláció szempontjából. Az árfolyam gyengülése egyértelműen nagyobb inflációs nyomást jelent az ország számára. A hazánkban bevezetett intézkedések az infláció ellen nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Az rögzített árú termékek ugyan olcsóbbak voltak, de a kereskedők a többi termék árának további emelésével próbálták behozni a bevételkiesést. A mennyiségi korlátozás pedig inkább pánikszerű felvásárláshoz vezetett aminek tényleges készlethiány lett az eredménye. A tényleges készlethiány hazánk esetében is kereslet oldali többletet eredményez, amely szintén inflációs nyomást jelent. Ezek mellett hazánkban a fogyasztói kosár összetétele még „torzíthatja” az inflációs értékeket. Az alacsonyabb jövedelmű országokban nagyobb az élelmiszerek súlya a fogyasztói kosárban, mely nem elhanyagolható mértékben befolyásolja az inflációt.

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Mezei Dániel
A Hallgató Neptun kódja: KEVI0H
A dolgozat címe: Élelmiszerárak alakulása néhány európai országban
A megjelenés éve: 2023
A konzulens intézetének neve: Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Befektetési, Pénzügyi és Számviteli Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítotam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

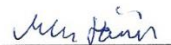
A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2023 év 11. hó 07. nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Mezei Dániel (kevi0h) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / **nem javaslom**¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: _____ 2023. _____ év _____ 11. _____ hó ____ 7. ____ nap

belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.